

Eudald Carbonell

amb la col·laboració de
Policarp Hortolà

ENS FAREM HUMANS?

Un *Homo sapiens* amb
consciència crítica d'espècie

Col·lecció Prisma - 35

ENS FAREM HUMANS?

Per un *Homo sapiens*
amb consciència crítica d'espècie

EUDALD CARBONELL

Amb la col·laboració de Policarp Hortolà

Cossetània
EDICIONS

Primera edició: març del 2015

© Eudald Carbonell

© de l'edició:

9 Grup Editorial

Cossetània Edicions

C/ de la Violeta, 6 • 43800 Valls

Tel. 977 60 25 91 • Fax 977 61 43 57

cossetania@cossetania.com

www.cossetania.com

Disseny i composició: Imatge-9, SL

Impressió: Romanyà-Valls, SA

ISBN: 978-84-9034-306-7

DL T 181-2015

ÍNDEX

Introducció.....	9
Hominització	17
Humanització.....	23
Afinitat electiva	27
Individualitat col·lectiva	33
Aprenentatge intergeneracional	37
Complementarietat.....	41
Correspondència	45
Integració de la diversitat	47
Coneixement crític	51
Una ciència social.....	55
Integració evolutiva.....	59
Consciència operativa	63
Socialització tecnològica.....	67
Resocialització	71
Consciència crítica d'espècie.....	75
Evolució responsable.....	81
Progrés conscient.....	85
Competència humana.....	87
Flux d'espècie.....	93

8 *Eudald Carbonell*

Humans tecnosocials.....	97
Planetització.....	101
Il·lusió dialèctica	105
Conclusió	109
Glossari.....	113
Materials de lectura.....	115

INTRODUCCIÓ

Aquest assaig no hauria de tenir una introducció. Tots els conceptes que hi desplego són en realitat introduccions per a un assaig social d'espècie per al qual penso que estem preparats teòricament, com els humans amb consciència que som. Però tinc els meus dubtes sobre que allò que aquí es planteja ens permeti passar a l'acció fins al moment en què articulem els conceptes en l'àmbit d'espècie i els socialitzem amb la praxi.

Nogensmenys, amb la presentació sintètica d'aquesta jerarquia conceptual, he volgut avançar una sèrie de reflexions encadenades que ens acostin de manera clara a l'objectiu comú: el futur de la pervivència de l'espècie *Homo sapiens*, més enllà de les reflexions sobre les descobertes, aplicacions científiques, tecnològiques i socials que ens han ajudat a adaptar-nos fins ara, i que s'han constituït en els fonaments de l'evolució humana.

Els conceptes poden ser idees, coneixement i, a més a més, pensament de realitat intuïda o objectiva. Sempre, però, per ser considerats com a tal, han d'expressar de manera sintètica nuclis informatius i formatius d'una estratègia humana planetària. Des dels clàssics grecs fins ara, s'han expressat formes per reconèixer el nostre coneixement i l'ordre cultural de les nostres interpretacions del món i les seves realitats, les quals ens han ajudat a configurar les societats que les han portat a terme. I això, tant des d'un enfocament filosòfic platònic com del d'un de materialista, des de Plató i Aristòtil fins a Kant, Hegel o Marx.

Segons les seves plasmacions socials, els conceptes afecten, condicionen i a vegades determinen la nostra manera de viure, i quasi

sempre dirigeixen la construcció del nostre món de manera conscient o inconscient. Sense aquesta forma de sintetitzar, es molt difícil d'organitzar estratègies d'adaptació o d'entendre les adquisicions que ens fan humans. Per tant, és la manera com les noves adquisicions humanes poden ser enteses i perfeccionades diacrònicament el que ens permet l'acumulació social del coneixement i la formació de cultures diverses en l'espai i en el temps evolutiu de la matèria biòtica. Els conceptes es transformen en propietats d'aprehensió social, de la mateixa manera que la ciència genera el protocol per conèixer les propietats dels materials i les seves interaccions per mitjà de varietats provisionals però socialment eficients.

Segons el genetista evolutiu Francisco J. Ayala, la ciència és una activitat intel·lectual que tracta d'explicar els fenòmens de l'univers mitjançant causes naturals. La ciència es caracteritza pel seu mètode. En ser la ciència una construcció social, mai no serà independent d'aquells que la construeixen ni de les seves estructures. La investigació científica ha de complir una sèrie de requisits que, segons diu Umberto Eco, serien els quatre següents: 1) versar sobre un objecte —físic o intel·lectual— que es pugui reconèixer i definir de manera que sigui possible de ser reconegut pels altres; 2) dir sobre aquest objecte coses que encara no s'han dit, o bé revisar les coses ja dites des d'una òptica diferent; 3) ser útil als altres perquè s'afegeix alguna cosa a allò que la comunitat ja sabia i que haurà de ser tingut en compte per tots els treballs futurs sobre el tema; i, 4) subministrar elements per a la verificació i la refutació de les hipòtesis que es formulen. Les ciències de la vida i de la terra són ciències humanes que ara, gràcies a la consciència operativa, convergeixen amb les ciències socials per donar contingut heurístic al que som i al que ens envolta.

Penso que tot es fa indissociable, tot és concret però també general: no pot haver-hi només un tractament analític. Tan sols una visió sistèmica pot ser capaç de fer convergir sincrònicament el model i el procés; només els conceptes capturen aquesta realitat a través de la seva constant articulació i rearticulació històrica.

De la manera que pensem, coneixem; de la manera que coneixem, tenim possibilitat de pensar què sabem i com ho utilitzem

socialment. Aquesta és la visió humana i humanitzadora que ens pot portar a un comportament conceptualment crític.

Els conceptes es fan empírics en la mesura que la teoria es converteix en praxi humana. Hominització i humanització són processos en fase d'integració, un cop feta la seva acreció dicotòmica amb l'emergència de la consciència crítica d'espècie. No hem de plantejar-ho com coevolució sinó com evolució integrada i responsable. Això ens converteix en subjectes de la nostra història, ja que ens apropiem del que som com a realitat apriorística a través dels conceptes.

L'espècie *Homo sapiens* és la conseqüència d'un procés constructiu de la naturalesa i de l'espai-temps. En la mesura del que sabem, conté autoconsciència, un procés de bifurcació o acceleració de l'espai-temps singular on ha estat "concebut" i on evoluciona com a projecte. Precisament els humans ens hem accelerat amb la tecnologia i ens hem constituït en depredadors tecnològics per damunt de socialitzadors tecnològics. Això ens provoca la desconfiança en la nostra habilitat tècnica. No s'ha fet el canvi cap a un humanisme tecnològic que integri acció i pensament social en el projecte humà de futur.

Els efectes de la nostra depredació són tan potents que influeixen en la tendència en els canvis del clima, de manera que ens hem transformat en un agent conscient de l'autopressió selectiva del planeta on vivim. Sotmetem el sistema que ens manté vius a tensions que poden accelerar els canvis termodinàmics, influir negativament en les nostres estructures econòmiques i socials, i posar en perill el futur de molts espècimens humans a més del nostre esdevenidor.

Des de la nostra emergència com a espècie, fa uns 200.000 anys a l'Àfrica, els *Homo sapiens* hem anat construint un bagatge eco-cultural cada vegada més universal pel fet que hem estat capaços d'ocupar tots els continents i, a la vegada, hem heretat el coneixement natural i social de totes les espècies del nostre gènere que ens han precedit.

La tecnologia, expressió social singular de la tècnica, ens explica que el nostre gènere fa quasi 3 milions d'anys ja disposava de

capacitat operacional per transformar els materials i convertir-los en eines. Podem dir que la intel·ligència operativa està estretament lligada a la nostra emergència com a gènere. Estem convençuts que, des del primer moment que es comença la producció sistemàtica de codis tècnics (referint-nos a les eines), l'acceleració social comença a expressar-se amb força. Això és evident, però mai havia succeït tan intensament com la manera en què la nostra espècie ho ha estat vivint des del darrer segle.

La capacitat que tinguem d'establir el nou marc conceptual de la socialització tecnològica ens pot permetre d'abordar la nostra transformació com a espècie. En cas contrari, correm el perill que el col·lapse —i probablement l'extinció— sigui el procés que pot marcar el futur del tipus de consciència social representada per l'*Homo sapiens*.

La humanitat necessita més que mai una articulació conceptual si vol entendre el seu progrés evolutiu. Aquest procés conceptual és una abstracció biològica i cultural que ens permeti posar en ordre l'organització de la nostra capacitat d'acció, com a energia conscient que som en el conjunt evolutiu i evolucionat del cosmos.

La nostra manera de ser en el marc de l'evolució (amb els nostres trets diferencials de cooperació, competitivitat i competència) ens ha donat la possibilitat de la consciència o, més ben dit, de l'autoconsciència, conceptes que abordaré a bastament ja que són en el nucli dur de la meua proposta epistemològica.

El sentit que dono al gruix dels meus plantejaments és que la naturalesa construeix la base que fonamenta la humanitat perquè aquesta, a través de la lògica operacional, ens transformi dialècticament en humans. Els conceptes ho expliquen i ho expliciten. Per tant, l'atzar i la lògica es troben en unitat dialèctica, són dues forces emergides del mateix sistema que poden fer-nos canviar de fase si som capaços de capturar-les i d'articular-les socialment.

Hem de convertir-nos en els regidors de les decisions que prenem en relació amb el medi natural i el medi històric, dues cares indestruïbles de la moneda del nostre destí; l'hem de llançar enlaire i hem de veure quina és la cara amagada per ser capaços de descobrir ràpidament el que no estem fent bé i posar-hi remei.

Jerarquitzar els conceptes, que siguin explicatius i que convinguin a la nostra espècie és, com sempre, un esforç de tothom. Però cal pensar-hi més enllà de tot el que coneixem empíricament perquè no tindrem moltes oportunitats de ser transempírics si no trobem l'articulació conceptual que ens porti a la socialització per la tecnologia. Ja no podem canviar d'estratègia. Només perfeccionar-la i entendre-la tal com és i tal com l'hem fet anar durant milers d'anys. Un *continuum* que ara ja és accelerat.

El procés de convertir coneixement en pensament social i científic per tornar a conèixer és una estratègia seriosa que sortosament és al nostre abast i que hem d'aprofitar si no volem perdre la gran oportunitat que se'ns ofereix en el transcurs de l'evolució del planeta.

Sense una generació conceptual que orienti de manera explicativa, la reflexió abans de l'acció pot ser una falsia i convertir el procés en anècdota. Pot ser paradoxal que, quan hem arribat a monitoritzar el planeta i quan comencem a controlar les lleis que guien l'univers, siguem incapaços de pensar com aplicar aquests coneixements mitjançant la modificació del nostre pensament d'espècie entès com la socialització conceptual que ha de cohesionar la humanitat sota la consciència crítica d'espècie.

Pot ser fonamental tenir consciència de la memòria del sistema a l'hora d'assajar l'autotransformació per la ciència socialitzada, per la tecnologia d'espècie aplicada de manera crítica d'acord amb un procés d'hominització i humanització que s'ha accelerat. Malgrat l'acceleració, ara per ara, aquest procés no està conceptualitzat de manera adequada per garantir la seguretat evolutiva de la qual hem emergit a conseqüència de les nostres adquisicions com a humans.

No resulta fàcil d'articular el funcionament estratègic per al futur de l'espècie. Sobretot perquè hi ha molts conceptes que poden ser explícits, però no tenen la cobertura que necessitem per humanitzar-nos amb més rapidesa. No obstant això, sóc conscient que, a l'interior dels conceptes universals i de les relacions que els articulen, hi han subsumides categories científiques, propietats i interaccions a bastament conegudes i susceptibles de ser aplicades socialment.

No vull caure en l'error d'explicar-ho tot encara que, en el cas dels conceptes, intento que tinguin una perspectiva holística. Ha estat difícil posar-los un ordre explicatiu i seqüencial. Penso que els conceptes atemporals i els emergents es poden entendre en el marc de la seva aparició, de la seva assumpció o de la seva emergència.

Si pensem que hem de solucionar problemes, també serem capaços de desplegar la nostra capacitat d'actuar en la mesura que ens sentim amenaçats com a espècie. La necessitat farà que evolucioni la nostra manera de pensar i d'actuar. Si ho anem fent així, es desfermarà l'autèntica força de la qual ens han dotat el coneixement científic i l'experiència social per tal d'adaptar-nos al planeta Terra.

El que dic és doncs cabal en tant que sigui expressat i compartit per una humanitat en evolució. Cal que pensem que existeix una disposició humana per entendre la nostra humanitat, i cal que aquesta consciència recorri el món cercant una nova fórmula per estructurar el sistema perquè ell mateix ens proporcioni mecanismes d'adaptació. Penso que els conceptes poden ser un mecanisme d'aproximació del que som, del que vam ser i del que volem ser en el futur.

No hem d'oblidar que som consciència còsmica i que, com a tal, tenim capacitat d'anàlisi, de síntesi sistèmica i d'actuació, així com de prendre decisions importants que afecten de manera implacable la biosfera, i per tant ens afecten com a mamífers.

Tot ha succeït per atzar però també, a conseqüència d'aquest atzar, la lògica ha fet aparèixer el pensament, i l'espècie ha d'aprofitar a fons aquesta capacitat única. Si ho fem, podrem entendre què passa, i si ho fem bé, podrem adaptar-nos-hi millor.

La capacitat que tinguem de generar un nou llenguatge social a partir dels conceptes és la garantia per poder interpretar el món d'una altra manera i poder aplicar els coneixements des d'una perspectiva més social. Això ens farà més humans, i probablement portarà a una societat d'espècie més evolucionada d'acord amb les conclusions a què hem arribat com a consciència còsmica.

La necessitat d'accelerar la nostra humanització té un fonament real; es basa (com veurem més endavant) en l'acceleració de la so-

cialització de les emergències i en la seva contingència per generar nous estats i fases que transformen les nostres relacions socials, és a dir ens resocialitzen. Quan s'acceleren els processos i els canvis de fase se succeeixen de manera exponencial, només la reflexió i l'acció pràctica que en neix ens poden conduir a la consciència operativa, un estadi molt avançat de la nostra humanitat.

Tinc la convicció que els conceptes crítics que aniré articulant ens faran veure la realitat com una construcció contínua. Estem entrant en un nou tirabuixó amb un bagatge filosòfic no estructurat. Això ens desconcerta i ens aboca a tornar a formular tot el que som i tot el que ens envolta. És en aquest marc que la integració evolutiva, afavorida per la integració de la diversitat, ens pot oferir les pautes d'una evolució responsable i d'un progrés conscient com a espècie.

No ens cal res més que anar elaborant un cos capaç d'accionar la memòria del sistema i que ens permeti la integració evolutiva de manera sistematitzada, que ens torni a donar la possibilitat que coneixement, pensament i acció s'unifiquin en la nostra pràctica d'espècie.

Cal provar-ho, cal intentar-ho; l'assaig i l'error formen part de l'evolució i dels processos científics del circuit normal de coneixement. Potser equivocant-nos trobarem la manera de corregir com adaptar-nos. I és possible que siguem suficientment autoconscients per saber què podem fer i què no hem de fer. No podem exposar-nos a l'extinció ni al col·lapse quan sabem que són possibilitats empíricament reals i contrastades en l'evolució del nostre llinatge i en la d'altres llinatges biològics.

Comencem a pensar, comencem a reflexionar, comencem a conèixer qui som i cap on volem anar. Reconeguem que encara no som humans, que som en el si d'aquest procés. Possiblement el reconeixement ens portarà a la seqüència principal. Preparem-nos, doncs, per al viatge intel·lectual que anem a començar.

HOMINITZACIÓ

Petites desviacions inicials, que ocorren sense cap raó particular, desencadenen cascades de conseqüències que fan que un determinat futur sembli inevitable en retrospectiva.

Stephen Jay GOULD (*La vida meravellosa*)

És imprescindible que comencem per entendre el concepte inicial que ens dona el substrat de coneixement pel qual ha estat possible el procés d'humanització i que, per tant, ens ubica just a l'inici de tota l'aventura humana. Els recorreguts evolutius, tot i que pateixen canvis sobtats, normalment són llargs i carregats d'inèrcia. El procés d'hominització no s'escapa d'aquesta llei universal de la parsimònia que caracteritza l'existència de la vida.

Fa aproximadament 7 milions d'anys, es configuren les característiques que donaran lloc, al llarg del temps, a uns primats singulars i diversificats. Una de les branques serà el nostre gènere, l'*Homo*. Componen aquest estadi inicial l'*Ardipithecus*, l'*Australopithecus* i altres gèneres, alguns dels quals ja hauran desaparegut quan emergeixi el nostre, fa més de 2 milions d'anys.

L'hominització és un procés biològic en el qual una sèrie de canvis morfològics i etològics en l'ordre dels primats genera una estructura amb un potencial evolutiu enorme. En el procés intervenen, a banda del material genètic que transporta la informació, el canvi continu de condicions ecològiques a què aquests primats s'han d'adaptar per sobreviure.

En aquest escenari dialèctic canviant, s'adquireixen capacitats que van configurant un estol de gèneres que, en alguns casos, acaben competint per adaptar-se. La majoria d'ells no ho aconsegueix i es perd pel camí. Els que sí que ho aconsegueixen es van transformant en el marc de la selecció natural fins arribar al gènere *Homo*, gènere que es consolida quan estableix una relació amb l'entorn utilitzant capacitats exosomàtiques.

D'acord amb el darwinisme, la teoria evolucionista acceptada actualment, la selecció natural és el procés que dirigeix l'evolució de les espècies. De fet, devem la teoria de la selecció natural tant a Charles Darwin com a Alfred Russell Wallace, encara que la magnitud de l'obra del primer —encapçalada per la seva obra mestra, *L'origen de les espècies*— és difícilment comparable amb la de Wallace. L'evolució de les espècies ja havia estat proposada prèviament per altres científics com Lamarck o el mateix avi de Darwin; l'hi atribuïen mecanismes diferents (Lamarck) o la plantejaven com una simple hipòtesi de caire més filosòfic que científic (Erasmus Darwin).

Segons la teoria de la selecció natural, els individus de qualsevol població són diferents entre ells i tenen uns caràcters físics susceptibles de ser heretats per la descendència. Així doncs, és sobre aquest conjunt de caràcters sobre els quals opera la selecció natural. Els individus més ben adaptats al seu ambient tindran major descendència ja que, lògicament, s'hi adaptaran millor i, per tant, aquell caràcter tendirà a fer-se més freqüent a cada generació.

Així, per exemple, en el passat devien existir les girafes amb el coll curt i no gaire girafes amb el coll llarg. Les de coll llarg, a l'hora d'alimentar-se, arribaven més amunt dels arbres per alimentar-se i aconseguir les fulles de les capçades més altes, la qual cosa era molt més difícil per a les girafes de coll més curt. Aleshores, les girafes de coll llarg, més ben alimentades, es podien reproduir més i passar el seus caràcters a la descendència, amb el resultat que cada cop hi va haver més girafes de coll llarg fins al moment que tota la població de girafes va posseir el mateix atribut.

Gèneres d'homínids com l'*Australopithecus* i el *Paranthropus* desapareixen. Això vol dir que totes les seves espècies són inca-

paces d'adaptar-se a les condicions que genera l'entorn on viuen. D'aquesta sèrie de gèneres, només n'hi ha un que surt de l'Àfrica, el gènere *Homo*. L'espècie *Homo ergaster* surt del continent fa uns 2 milions d'anys i, en poc temps, es troben restes dels seus descendents al Caucas i a l'Extrem Orient.

El concepte d'hominització adquireix una importància estratègica per dues raons. La primera, perquè ens ajuda a tenir una visió evolucionista del nostre gènere. La segona, perquè ens situa en la filogènia del conjunt de gèneres que conformen els homínids, quan encara els aspectes de tipus cultural no existien tal i com ara els coneixem i no demarcaven, per tant, el que ha estat característic del conjunt d'espècies que componen el nostre gènere. D'entrada, aquest procés de milions d'anys ens ajuda a comprendre què signifiquen la biodiversitat i la diversitat específica. Això ens permet entendre que la diversitat és qui dóna el substrat real per al conjunt d'assajos evolutius que fan que finalment, per selecció, algunes poblacions acabin tenint èxit.

L'*Homo sapiens* és una realitat evolutiva que té les seves arrels clavades en el fons d'aquest procés evolutiu. Actualment treballem sobre dos models en relació amb l'origen de l'*Homo sapiens*. El primer model es coneix com a "hipòtesi multiregional" o model de continuïtat regional, i manté que vam evolucionar com una espècie interconnectada amb l'*Homo erectus*. Això vol dir que l'*Homo sapiens* no aparegué en una àrea concreta, ans arreu on vivien els *Homo erectus*. Aquesta espècie devia deixar l'Àfrica fa uns 2 milions d'anys i evolucionà lentament a *Homo sapiens* en les diferents parts del món. És, en conseqüència, un model poligenista (molts orígens) que es basa en diverses premisses, entre les quals hi ha la que postula l'existència d'un flux gènic entre les poblacions separades geogràficament. Aquest fet hem de suposar que ha evitat que, després de la dispersió, hi hagués una especiació a partir de les diferents poblacions. La selecció natural, actuant sobre les poblacions regionals, és la responsable dels ecotips ("races") que trobem avui dia, i la variació racial en els humans moderns és un fenomen antic, basat en les diferències regionals de l'*Homo erectus*.

El segon model, i el més acceptat actualment, és l'anomenat "fora d'Àfrica" (*Out of Africa*) o model del reemplaçament complet. Sosté que tots els nostres ancestres *sapiens* tenen un origen africà, on primer evolucionaren i, ja convertits en *Homo sapiens*, migraren més endavant fora del continent i reemplaçen totes les poblacions que descendien de l'*Homo erectus*, sense entrecreuar-se amb elles, fins a colonitzar tot el món. És, en conseqüència, un model monogenista (un sol origen), que es basa en l'aïllament reproductiu de les diferents poblacions d'*Homo erectus*, un aïllament que va dur a evolucions independents i a espècies separades, com és el cas de l'home de Neandertal, tot i que sí que hi ha indicis d'un grau mínim d'encreuament neandertal-sàpiens. Per altra banda, la variació racial en els humans moderns és un fenomen relativament recent, un cop l'*Homo sapiens* ja ha colonitzat totalment el món.

En tot aquest conjunt seminal, hi ha característiques etològiques que expliquen els comportaments que després hem sistematitzat però que s'originen fa molts centenars de milers d'anys, quan els nostres avantpassats encara eren petites bandes que vivien a les sabanes africanes. L'alta i específica capacitat de socialització dels homínids (bé sigui en ambients boscosos o en espais oberts) ha estat bàsica a l'hora de poder sobreviure a la pressió selectiva.

En el procés humà, durant l'hominització hi ha hagut una sèrie d'adquisicions (o de perfeccionament d'adquisicions anteriors) que ha fet que la nostra singularitat actual sigui possible. Probablement la més rellevant és el creixement al·lomètric del cervell, ja que aquesta adquisició no es dona en cap altre gènere de la nostra família. El paper del cervell en la nostra capacitat per adaptar-nos i sobreviure és un epifenomen que no hem compartit amb ningú.

La bipedestació o posició erecta, en canvi, sí que la compartim amb altres primats. Per a nosaltres, serà essencial mantenir-la quan sortim de zones boscoses, fa uns 3 milions d'anys, tot i que cal dir que a altres espècies d'homínids no els va servir per evitar la seva extinció.

Tot plegat ens explica el procés d'hominització com un altre assaig que afavoreix la possibilitat de supervivència de les espècies. Però només les que aconsegueixen integrar varies adaptacions i

sincronitzar-les són capaces de desafiar la selecció natural i sobreviure en una pressió semblant.

Aquest fenomen de canvi sorgeix com a resultat d'un procés d'adaptació de la vida a la selva a la vida a la sabana. El nostre cervell comença a créixer amb més rapidesa que el d'altres fa uns 2 milions d'anys. Al voltant d'1 milió d'anys després, ja és de 1.000 centímetres cúbics, i el valor més alt, ja de 1.550 centímetres cúbics, s'assoleix amb l'*Homo neanderthalensis*, al voltant dels 50.000 anys. La nostra espècie té una mitjana propera a 1.400 centímetres cúbics; això vol dir que els humans més moderns (neandertals i sàpiens) tenim una capacitat cranial que oscil·la al voltant del litre i mig de volum.

En aquesta seqüència té una importància primordial el consum de proteïna càrnia. Anteriorment, els nostres avantpassats eren frugívors i fol·lívors, però l'ús cada vegada més freqüent de les eines per a les nostres activitats —ben aviat també el llenguatge, possiblement una característica de gènere i no solament de la nostra espècie— configura una nova realitat evolutiva que, amb el temps, donarà pas a l'*Homo sapiens*. Però aquesta qüestió l'abordarem quan parlem de la humanització.

Hominització i humanització estan integrades, tot i que la segona en ordre d'aparició cavalca sobre la primera. Això també ens explica el condicionament evolutiu, mentre que la dependència de l'una amb l'altra ens obre els ulls, fa possible una interpretació evolutiva i crítica de nosaltres mateixos lluny d'explicacions idealistes o mítiques.

L'hominització és un procés amb una altíssima contingència. Sense la pinça de precisió, sense una capacitat cranial elevada, sense la posició erecta consolidada, és possible que el nostre gènere hagués seguit el camí dels altres gèneres amb qui va conviure i que van desaparèixer entre finals del pliocè i l'inici del plistocè, sovint perquè no havien desenvolupat aquestes característiques.

Les característiques bàsiques que han arribat fins ara, i que van començar a partir de l'*Homo rudolfensis* i l'*Homo habilis*, ens han permès conèixer com es produeix el substrat del nostre gènere. El fet que algunes adquisicions bàsiques hagin estat compartides de

manera diacrònica ens indica precisament quina és la transcendència del canvi en el moment en què el procés d'humanització agafa força i pren més empenta que el d'hominització.

Efectivament, els *Homo ergaster*, *erectus*, *antecessor*, *heidelbergensis*, *neanderthalensis* i *sapiens* comparteixen el mateix conjunt de qualitats; el *sapiens* les ha integrat i desplegat i això ens ha transformat en un primat incommensurable.

En resulta el trencament estructural de la parsimònia de l'adaptació d'altres homínids i aquest fet ens situa al davant en la carrera cap a l'adquisició de la consciència còsmica; ja ho plantejo més endavant.

Quins homínids trenquen l'hominització en sentit estricte i comencen a cavalcar al damunt de la humanització? Aquesta és una qüestió de fons que cal resoldre. Si entenem la humanització plena com a consciència, podem dir que, fa d'1 milió a 500.000 anys, va aparèixer una nova característica que ens marcaria per sempre; és la que subjau en aquest assaig.

L'hominització i la humanització, ja ho he dit, són les dues cares d'una mateixa moneda en el procés de la singularitat humana i en el seu substrat evolutiu. Sense hominització no pot haver-hi humanització; sense humanització no pot haver-hi consciència de nosaltres mateixos quan ens interroguem sobre qui som i cap on anem.

